

érezte felelősség tudata, tetteink miatt érzett büntudat. Itt tényleg kimondhatjuk: „Aha”! A nézőtéren csend. És ez nagyon jó és szép! Aztán persze már tudjuk, mi jön: kínlás az otthagyt kedves miatt, az elválás miatt. Feleled bennünk a sajnálat, hiszen jó volt vele, segített nekünk, hogy tehetem meg, hogy itt hagyom? Mégis menni kell, akárhogy fáj is! Kalüpszó is szenved. Itt szeretné tartani a szeretett férfit, mindent bedob, de nincs hatalma a férfi döntése, elvágódása felett. Szép ez az elválás-kép. Kalüpszó kínjai elmondhatatlannak. Ajtók-ablakok csapódnak, de Odüsszeusz elmegy, marad a sziget csendje! Az előadás egy kedves figurája Hermész, aki furcsa, játékos mozgásával, (a nagy nevetetőre, Chaplinre emlékeztet!) halandza szövegével nevetésre csábít! Jók ezek a kizökkentő jelenetek a sok szomorúság közepette, főleg azt értékeltem, hogy nem „elbogatellizált” játékkal akarnak manipulálni, hanem nagyon pontosan kidolgozott, jó ritmusú, következetes, személyre szabott mozgással és beszéddel! A záró képben a nimfákat látjuk újra, összebújva, reszketve néznek ránk: most mindenki elmegy? Mindenki itt hagy bennünket? Pedig olyan jó volt veletek! Ez már a PASZT végét is éreztető hangulat, hiszen a résztvevők igazolhatják, mennyire fájó, édes-savanyú, szomorú és vidám ez az elválás-ézés! De ezért az ézésért kezdjük azonnal a visszazámlálást a következő PASZT-ig!

„Odüsszeusz, haza mehatsz!” – mondogatja az isteni döntést Hermész, és nekünk is többször is el kell mondogatni ezt a mondatot, míg felfogjuk. Igen, vége, teljesítettük a sors által ránk mért feladatokat, bolyongtunk, szenvedtünk, örültünk, és most VÉGE!

A táborzárás is egy „beavató színházi” eseménnyel ér fel. A máglyán elparázsló Odüsszeusz maszk lassan, nehezen ég el, időt ad arra, hogy minden résztvevő újra átélhesse a hét eseményeit. A táborlakók még önfeledten színesre festik magukat és egymást, sírva-nevetve idézik fel a sztorikat, a csoportvezetők fáradt örömtől csillogó szemekkel merednek a semmibe, és érződik, hogy már a jövő évi PASZT-ra gondolnak.

Sárosi Gábor, a tábor vezetője nem búcsúzik, csak lélekerősítő gondolatokat üzen a résztvevőknek:

„Csak a változás állandó!”

A hétköznapok sűrűjében gondolatok erre a csodára, ami itt történt!

Törekedjétek a tökéletességre, de tudjátok, hogy sohasem szabad elérnetek, mert akkor vége mindennek! Ha úgy érzed, szembejön veled, soha ne fogj kezet vele, vigyázz, mert az csalás!

Éljen a színház! *Találkozunk jövőre a 10. PASZT-on!*”

„Törököt fogtam”

Vatai Éva

Isztambul, 2014. június

2013 decemberében érdekes meghívást kaptam, amelyre nem tudtam nemet mondani: törökországi franciatanárok kértek meg arra, hogy mutassak egy-két ötletet, hogyan tudnának még több színházi eszközt csempészni a nyelvoktatásba. A 2014. júniusi munkafolyamatot megelőző előkészítő levelezés során négy dolog tűnt biztosnak: a szokásos év végi továbbképzések egyik kötelező modulja lesz az enyém (a tabletnek a mindennapos oktatásba történő bevezetése mellett!), hogy franciául jól beszélő francia és török származású tanárokkal fogok dolgozni egy isztambuli elitgimnáziumban, két napon keresztül.

Egy számomra teljesen ismeretlen országban, az oktatási tradíciók és oktatói habitusok ismerete nélkül?! Semmi baj, lesz közös nyelvünk (francia) és közös érdeklődési területünk is (színház és az idegen nyelv tanítása)! Mindazonáltal nehéz június közepén kiszámítani a fáradtság-szinteket, valamint egy távoli gyakorlat elvárásait!

Meglepetésemre nagy lelkesedéssel és teljes számban (16 fő) voltak jelen a képzésen: egy iskolából, a Saint Joseph Gimnáziumból. Külső jelentkezőket – bár voltak érdeklődők – nem fogadtak el: a szervezők tartottak attól, hogy a külső részvétel elbizonytalanítja a tanárok egy részét.

A nyelvi játékok és dramatizációs tevékenységek után a számukra teljességgel ismeretlen *tanítási drámára* került

sor – a Pofon címűt játszottuk, egy óraidőtartamban, amelyben egy 17 éves diák kezét emel tanárára, s amelyet nagy odaadással és szokatlan beleéléssel játszottak. Az első dráma-élményük volt ez, s telibe kapta őket. Sajnos ezek után már csak az első két konvenciótípus végigfuttatására maradt időnk – folytatás: a következő tanévben.

*

Esténként összegyűltünk, nem csak a kuzus résztvevői, hanem barátaink, kollégáink is – mindig egy fantasztikus sörözőben, étteremben, ahol a vacsorák a hűsítő rakival kezdődtek és török kávéval értek véget. Tanárok: törökök és évek – vagy évtizedek – óta Isztambulban élő franciák, akik számára egyre nagyobb gondot jelent az elharapódzó nacionalizmus, a kurd kérdés megoldatlansága, a szíriai menekültek áradata. (Nyomasztó a városban az állandó, csoportos rendőri jelenlét, s a lepedőnyi török zászlók úton-útfélen. Mellette mosolyogni való, hogy megjelentek a zászlóárusok is: ha egy kis csoportosulás formálódik, azonnal megjelenik az „infrastruktúra” is.)

Készségesen beszéltek nekem arról, hogy mivel foglalkoznak, s mit gondolnak a színház és az oktatás, valamint a színház és a fiatalok kapcsolatáról.

Törökországban feltűnően elterjedt az iskolai török és idegen nyelvű színjátszás, mind az állami, mind a magánoktatásban. Minden általam ismert gimnáziumnak – akár magán, akár állami – 3-5 színjátszó csoportja van.

A szüntelen reformok miatt gyakran és hirtelen változó oktatási struktúrában jelen van a dráma is, de leginkább a színjátszás és játékfoglalkozások keretében. (Váratlan reformötletektől szíporkázik a török oktatásügy is: legutóbb minden konzultáció nélkül változtatták meg a 45 perces órákat 40 percesre!) Óriási a szakadék a magán- és állami intézmények között: általában az előbbiben nagyobb a tantervi szabadság (elfér benne a heti 1-2 drámaóra is, ha van rá pedagógiai indok), az utóbbiban több a kötöttség, s egyre erősebb az állami ellenőrzés. (Számomra igen furcsa tapasztalat az európai normákra igen nyitott, de többnyire szokatlanul protokolláris török oktatásról: az alsóbb középiskolás osztályok tanulói helyileg is elkülönítve tanulnak az utolsó két osztály tanulóitól, és magáznikuk kell őket.) A tanárképzésben is választható modul a dráma, de drámaoktatás szó alatt leginkább színháztörténeti kurzust értenek. Tapasztalataim szerint hisznek a *játék erejében*, de a dráma helyzete egyelőre kaotikusnak és definiálatlannak tűnik az oktatási rendszerükben.

*

Két fiatal tanárral beszélgettem: *Ani Haddeler Pekman* egy frankofon magán gimnáziumban (Saint Joseph Gimnázium), *Pauline Rives* pedig az egyetlen frankofon állami középiskolában (Galatasaray Gimnázium) dolgozik.

Mióta foglalkozol színjátszással?

ANI: A tanulmányaim befejezése óta. Színházi tanulmányokat folytattam egy isztambuli művészeti magániskolában négy éven keresztül. Aztán a Művészetért és a Kultúráért Alapítványnál dolgoztam, nemzetközi fesztiválok és az Isztambuli Biennálé szervezésével foglalkoztam. 2006 óta a Semaver Kumpanya nevű társulat színésze, fordítója, asszisztense és nemzetközi kommunikációs felelőse vagyok. Mellette persze tanítok a Saint Joseph Gimnáziumban.

PAULINE: Csaknem tíz éve. Mindenfajta előképzettség nélkül, mint francia nyelvtanár csöppentem bele.

Hogy kerültél kapcsolatba az oktatásban alkalmazott színházi tevékenységekkel?

A: Tanítottam egy általános iskolában, s az alsó tagozaton francia nyelvű „drámaórákat” adtam. Az első két évre magam dolgoztam ki a programot, majd harmadik évre egy kollégával fogtunk össze. Kis csoportokban dolgoztunk, s főként azt vizsgáltuk, hogyan lehet a tantervbe bevezetni a játékos franciatanulást. Akkoriban a drámaóra kötelező volt alsó tagozaton, de néhány éve átvette a helyét a vallásoktatás. A drámaoktatás az első félévben mindig a játékokra, gyakorlatokra épült, a második félévben pedig egy előadást készítettünk. Azzal a kéréssel fordultam az iskolavezetéshez, hogy ne kelljen év végi előadást bemutatnunk, mert ez stresszeli a kicsiket és sok időt elvesz a drámától. De akkor eljöttem a Saint Joseph Gimnáziumba. Ez frankofon magángimnázium, ahol az idegen nyelv oktatásának nagy szerepe van. Kulturális programfelelős lettem és a török nyelvű színjátszó kör vezetője. Ez tisztán színjátszás volt, egyetlen céllal: előadást készíteni év végére. Év elején szöve-

geket olvastunk, majd hozzákezdtünk a rendezéshez. A színjátszás a középiskolákban fakultatív elfoglaltság a diákok számára. Ez egy kicsit messze sodort a drámától. De akkor kaptam egy előkészítő évfolyamos francia nyelvű csoportot: csak a játék kedvéért. Kéthetente foglalkoztam velük egy órában, bontott csoportban. A feladatom az volt, hogy oldjam a személyiségüket és közösséggé kovácsoljam őket. Na, itt jól jött a drámás tapasztalatom. Szabályjátékokat adaptáltam számukra, sikerrel.

P: Sosem tanultam színházat, és nem is önszántamból foglalkozom vele. A gimnáziumban, ahol tanítottam, s amely egy nagynevű isztambuli állami gimnázium, megkértek, hogy szervezzek francia nyelvű színjátszó kört egy másik franciatanárral, akinek szintén nem volt színházi gyakorlata. A magam tapasztalataiból építkeztem, s később sokat tanultam az atelier-kben a francia nyelvű fesztiválokon. Már tizedik éve csinálom, és egyre jobban beletanulok.

Milyen színházi tevékenységek vannak az intézményetekben?

A: Az iskolai programban a szabadon választható, vagyis fakultatív óras színjátszó körök, valamint az előkészítő osztályokban a dráma óra. A szabadidős tevékenységek között szerepel a színházlátogatás: mi havonta egy-egy előadást nézünk meg a színjátszó körösökkel.

P: Én a francia óráimba úgy viszem bele a színházat, hogy francia nyelvű darabokat olvasunk, az idén Molière-től *A fősvényt*. Néha megkérem a diákokat, rendezzenek meg egy-egy általuk írt jelenetet, vagy csukott szemmel, hangeffektusok bevezetésével játszószák el – ez nagyon jól tesz a tanulók kiejtésének, hiszen csak a hangjuk adja a játékot. Ez pusztán nyelvtanulási szándékkal történik. Jelen van a színjátszás mint szabadidős tevékenység. Általában egyszer vagy kétszer van két órás próbánk hetente. A színjátszó kör önként jelentkező és különböző nyelvi szintű tanulókból áll. Előadást készítünk velük év végére, és ezt törökországi fesztiválokon mutatjuk be, de néha külföldi fesztiválokra is elvisszük. És persze gyakran járunk színházba a diákokkal.

Hány színjátszó csoport működik az iskolátokban?

A: Három. Török, angol és francia nyelvű.

P: Két francia nyelvű, két török nyelvű, és egy angol.

Mit jelent számokra a dráma kifejezés? Természetesen itt nem a harmadik műnemre gondolok...

A: Egy olyan szerepjátékot, amely során a fiatalok szerepet vesznek föl, a játszott szereppel teljes egészében nem azonosulnak, inkább a játék kreatív részére koncentrálnak. A dráma egy olyan „gyakorlatsor”, amely során egy képzelte világot alakítunk ki. Abban különbözik egy gyakorlattól, hogy ez egymásra épülő gyakorlatok sora, amelyekből kialakul ez a képzelte világ.

P: Hallottam már ezt a kifejezést, de nem tudom meghatározni. Vannak nálunk a gimnáziumban török nyelvű drámaórák, de nem tudom igazán, mit csinálnak ott.

Miben látod a színjátszás fontosságát a fiatalok életében?

A: Szerintem a színjátszás abban lehet a fiatalok segítségére, hogy önbizalomra tehetnek szert – akár az elő-

adás közös elkészítése során, akár a próbákat megelőző játékokban, vagy a közönség előtti játék kapcsán. A legfontosabb megértetni a fiatalokkal, hogy a tehetségük itt nem hagyományos, iskolai keretek között méretik meg, hanem az érdekel bennünket, tanárokat, hogy hogyan vállalják fel a kollektív munka felelősségét, mennyit adnak bele önmagukból.

P: Szerintem épp annyira fontos a színház, mint a többi közös tevékenység, amely a csoportszellemet és a felelősségtudatot erősíti, s amely kezdeményezést és bátorságot igényel.
Lehetőségük nyílik általa az utazásra, más országok fiataljaival való ismerkedésre. De nem hiszem, hogy a színház többet jelentene sokuknak, mint más projektek, a zene vagy a sport.

Milyen képzettséggel lehet valaki drámatanár Törökországban?

A: Törökországban színházi végzettség szükséges ehhez. De ha nincs meg ez a végzettség, akkor egy éves képzésen kell részt venni a Yaratici Drama Derneği Szervezetnél.

És milyen végzettség kell a színjátszó körök vezetéséhez?

P: Semmilyen, csak vállalkozó kedv. Én egy tucatnyi színházi továbbképzésen vettem részt, egy napostól kezdve a kététhesig. A fesztiválok nagy része előírja az atelier-ken való részvételt. És a Francia Intézet támogatásával eljutottam a Vents et Marées Egyesület (La Roche-sur-Yon) által szervezett továbbképzésekre.

*

Jól látható, hogy vannak közös pontjaink. Nálunk is, ott is jelen van a dráma – más-más múlttal és tartalommal. Mindkét ország fiataljainak körében nagy az igény a színjátszásra.

A francia nyelv mind a színjátszás, mind a nyelvtanítási módszerek terén katalizátorként működik. Nekem három országos francia nyelvű fesztiválról van tudomásom – Ankara, Izmir, Isztambul –, ezek tárt karokkal várja a magyar jelentkezőket.

*

„Fogjunk törököt”, hátha mi is tanulunk belőle!

Másnaposok

Dobai Eszter

Korosztály: 7-8 éveseknek

Ajánlott létszám: 10-12 fő

Drámai előképzettség nem szükséges.

Eszközök: manófigura, kis papírok, zsírkréták, három nagy csomagolópapír, varjúbáb + olyan ruha, amiben el lehet rejteni a manót is, meg a bábót is

Idő: 90 perc

Az óra témája: a csoporthoz tartozás, a szerep a csoportban, a felelősség. Különböző kompetenciákat fejleszt: a drámásokon kívül, éneklés, rajz stb.

Fókusz: Lemondok-e valamiről, ami nekem és „nekünk” fontos, valakiért, aki semmi másért nem érdemli meg, csak mert „egy közülünk”?

*

I. Kontextusépítés

Tanári narráció

Ma manókat fogunk játszani. Milyennek képzeltek el egy manót?

Tippek, ötletek a várható válaszokra: sapkája van, nagy füle, szakáll, gonosz stb. Ha nem ezek a válaszok jönnek, az sem jelent problémát: akkor a drámába mindig minden pillanatban beépített improvizációval van dolgunk...

A mai játékban jó manók leszünk.

És csak akkor kell hangsúlyozni, ha felmerül, hogy vannak rossz manók.

Ezek a manók egy varázserdőben laknak, sok más csodás lényvel és beszélő állatokkal. Egy kis falujuk van az erdő közepén. Amikor csak tudnak, együtt vannak, együtt járnak dolgozni is, de mindegyiküknek külön feladata van. Milyen munkák adódhatnak egy erdőben?

Várható válaszok: favágás, állatok etetése/gyógyítása, boggyűjtés stb.

Én egy favágó manó vagyok (vagy szakács, vagy ami még nincs).